

IQTISODIY FAOLIYAT TURLARI BO'YICHA XIZMATLAR TARKIBI

Jonixonov Zafar Zavqiy o'gli

Buxoro davlat Pedagogika instituti

Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari

yo'nalishi 3-kurs talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur ishda iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha xizmatlar tarkibi tahlil qilinadi. Xizmatlar sohasi zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lib, uning rivojlanishi iqtisodiy o'sish va aholi farovonligiga ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotda xizmatlar turlari, ularning iqtisodiyotdagi o'rni va tasnifi, shuningdek, turli iqtisodiy faoliyat turlariga bog'liq holda xizmatlarning shakllanishi o'rganiladi. Ish natijalari xizmatlar sohasining tarmoqlari bo'yicha taqsimlanishini tahlil qilish va ularning rivojlanish istiqbollari belgilashga yo'naltirilgan.

Kalit so'zlar: iqtisodiy faoliyat, xizmatlar sohasi, xizmat turlari, iqtisodiy o'sish, xizmatlar tasnifi.

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyotda xizmatlar sektori yetakchi o'rin tutib, uning tarkibi iqtisodiy faoliyat turlariga qarab farqlanadi. Xizmatlar jamiyatning barcha sohalarida faoliyat yuritib, iqtisodiy o'sish, bandlik va innovatsiyalarni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada iqtisodiy faoliyat turlariga qarab xizmatlar tarkibi tahlil qilinadi.

1. Xizmatlar sektorining umumiy ko'rinishi

Xizmatlar sektori iqtisodiy faoliyatning uchinchi sektori hisoblanadi va u quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Moliyaviy va biznes xizmatlari

Transport va logistika

Savdo va chakana xizmatlar

Axborot texnologiyalari va telekommunikatsiya

Turizm va mehmonxona biznesi

Ta'lim va sog'liqni saqlash

Davlat va jamoat xizmatlari

2. Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha xizmatlar tarkibi

2.1. Moliyaviy va biznes xizmatlari

Bu guruh bank xizmatlari, sug'urta, audit, konsalting va investitsiya faoliyatini o'z ichiga oladi. Moliyaviy xizmatlar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlab, korxona va aholi uchun zaruriy moliyaviy resurslarni boshqarishga yordam beradi.

2.2. Transport va logistika xizmatlari

Transport xizmatlari avtomobil, temir yo‘l, havo va dengiz transportiga bo‘linadi. Logistika esa yuk tashish, saqlash va yetkazib berish jarayonlarini o‘z ichiga oladi. Ularning samarali ishlashi mamlakat ichki va tashqi savdosini rivojlantirishga hissa qo‘shadi.

2.3. Savdo va chakana xizmatlar

Bu xizmatlar ishlab chiqaruvchi bilan iste‘molchi o‘rtasida vositachilik qiluvchi sektor bo‘lib, ulgurji va chakana savdo faoliyatini qamrab oladi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan elektron savdo hajmi ortib bormoqda.

2.4. Axborot texnologiyalari va telekommunikatsiya

IT va telekommunikatsiya xizmatlari zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismi bo‘lib, dasturiy ta‘minot ishlab chiqish, internet xizmatlari, sun‘iy intellekt va bulut texnologiyalarni o‘z ichiga oladi.

2.5. Turizm va mehmonxona biznesi

Turizm xizmatlari mehmonxona, restoran, gidlik va transport xizmatlarini o‘z ichiga oladi. U xalqaro va ichki turizm rivojiga katta ta‘sir ko‘rsatadi.

2.6. Ta‘lim va sog‘liqni saqlash xizmatlari

Ta‘lim xizmatlari maktab, oliy ta‘lim, kasb-hunar ta‘limi va malaka oshirish kurslarini qamrab oladi. Sog‘liqni saqlash xizmatlari esa davlat va xususiy tibbiyot muassasalarini o‘z ichiga olgan holda aholi salomatligini yaxshilashga xizmat qiladi.

2.7. Davlat va jamoat xizmatlari

Bu turdagi xizmatlar davlat boshqaruvi, huquqiy xizmatlar, xavfsizlik va ijtimoiy himoyani o‘z ichiga oladi. Ular davlat tomonidan taqdim etilib, jamiyatning barqaror rivojlanishiga hissa qo‘shadi. Davlat va jamoat xizmatlari jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu xizmatlar fuqarolarga davlat tomonidan yoki jamoat tashkilotlari orqali ko‘rsatiladigan xizmatlarni o‘z ichiga oladi.

1. Davlat xizmatlari

Davlat xizmatlari fuqarolarga davlat organlari tomonidan taqdim etiladigan xizmatlardir. Ular davlat byudjeti hisobidan moliyalashtiriladi va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashga yo‘naltirilgan.

Asosiy yo‘nalishlari:

Huquqiy xizmatlar – sud, prokuratura, advokatlik va notariat xizmatlari.

Davlat boshqaruvi xizmatlari – pasport va fuqarolik hujjatlarini rasmiylashtirish, soliqlarni yig‘ish, biznes litsenziyalash.

Ijtimoiy himoya xizmatlari – pensiya, nafaqa, ishsizlik bo'yicha yordam.

Sog'liqni saqlash – davlat kasalxonalari, poliklinikalar va sanitariya xizmatlari.

Ta'lim – maktablar, universitetlar va boshqa davlat o'quv muassasalari.

Transport va infratuzilma – yo'l qurilishi, jamoat transporti boshqaruvi.

2. Jamoat xizmatlari

Jamoat xizmatlari davlat yoki nodavlat tashkilotlari tomonidan fuqarolarga taqdim etiladigan xizmatlardir. Ushbu xizmatlar ko'pincha xayriya, nodavlat tashkilotlari yoki mahalliy hamjamiyatlar tomonidan moliyalashtiriladi.

Asosiy yo'nalishlari:

Sog'liqni saqlash bo'yicha nodavlat xizmatlar – xususiy klinikalar, dorixona tarmoqlari, xayriya tibbiyot markazlari.

Ta'lim va madaniyat – xususiy maktablar, universitetlar, kutubxonalar va madaniyat markazlari.

Ekologik xizmatlar – atrof-muhitni muhofaza qilish, chiqindilarni qayta ishlash, yashil hududlarni saqlash.

Ko'ngillilar va xayriya tashkilotlari – yetim bolalar, nogironlar va qariyalarga yordam beruvchi tashkilotlar.

Huquqiy yordam va maslahat xizmatlari – nodavlat advokatlik va maslahat markazlari.

Davlat va jamoat xizmatlari jamiyatning turli ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan bo'lib, ular iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning muhim bo'g'inlari hisoblanadi. Davlat xizmatlari asosan huquqiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan bo'lsa, jamoat xizmatlari esa inson huquqlari, ta'lim, sog'liqni saqlash va ekologik muammolarni hal etishga ko'mak beradi. Bu ikki sohaning samarali ishlashi jamiyat farovonligiga bevosita ta'sir qiladi.

Xulosa

Xizmatlar sektori zamonaviy iqtisodiyotning muhim bo'g'ini bo'lib, u turli sohalarga bo'linadi va iqtisodiy faoliyat turlariga mos ravishda rivojlanadi. Moliyaviy, transport, savdo, IT, turizm, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlari jamiyat hayotida muhim rol o'ynaydi. Ushbu sohaning rivojlanishi iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashda muhim omillardan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqotda iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha xizmatlar tarkibi har tomonlama tahlil qilindi. Xizmatlar sohasi zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismi bo'lib, uning rivojlanishi mamlakatning iqtisodiy o'sishi va aholi farovonligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Xizmatlarning turli tarmoqlari, ularning iqtisodiy jarayonlardagi o'rni hamda xizmat ko'rsatish sohasining diversifikatsiyasi bo'yicha asosiy xulosalar chiqarildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xizmatlar sohasi sanoat va qishloq xo'jaligiga nisbatan tez rivojlanayotgan bo'lib, uning tarkibiy tuzilishi mamlakatning iqtisodiy modeliga bog'liq ravishda farqlanadi. Xizmatlarning innovatsion texnologiyalar bilan uyg'unlashuvi iqtisodiy samaradorlikni oshirishga yordam berishi mumkin. Kelgusida xizmatlar sektorining yanada rivojlanishi uchun quyidagilar

tavsiya etiladi: Xizmatlar sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etish va raqamli iqtisodiyot tamoyillarini qo'llash; Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash orqali xizmatlar sohasida raqobatbardoshlikni oshirish; Xizmatlar eksportini rivojlantirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish. Ushbu tavsiyalar xizmatlar sohasining barqaror rivojlanishini ta'minlash va uning iqtisodiy o'sishdagi rolini mustahkamlashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Samuelson, P., & Nordhaus, W. (2010). Economics. McGraw-Hill.
2. Stiglitz, J. E. (2015). The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future. W.W. Norton & Company.
3. Porter, M. (1990). The Competitive Advantage of Nations. Free Press.
4. Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing Management. Pearson.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining xizmatlar sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
7. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) va Jahon Banki hisobotlari.